FAN VA TA’LIM YANGILIKLARI
ILMIY-METODIK JURNAL
ISSN 3093-8694 ◆ saen.uz
2026-yil
11-son

UDK: 373.3.091.3:62

Radjabova Shahrizoda,
Toshkent Kimyo xalqaro universiteti Samarqand filiali magistranti

BOSHLANG‘ICH SINF TEXNOLOGIYA DARSLARIDA TABIIY MATERIALLAR VA RANGLI QOG‘OZLARDAN FOYDALANISHNING DIDAKTIK ASOSLARI

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang‘ich sinf texnologiya darslarida tabiiy materiallar va rangli qog‘ozlardan foydalanishning didaktik asoslari, ta’limiy va rivojlantiruvchi imkoniyatlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Kichik maktab yoshidagi o‘quvchilarning psixologik-pedagogik xususiyatlarini hisobga olgan holda predmetli-amaliy faoliyatning bilish jarayonlari, ijodiy tafakkur, mayda motorika, estetik idrok va ekologik madaniyatni shakllantirishdagi o‘rni yoritilgan. Tabiiy materiallar va rangli qog‘ozlarning o‘ziga xos didaktik imkoniyatlari, ularni o‘zaro uyg‘unlashtirish usullari hamda dars jarayonida qo‘llashning pedagogik shartlari asoslab berilgan. Shuningdek, topshiriqlarni bosqichma-bosqich murakkablashtirish, o‘quvchilarning individual imkoniyatlarini hisobga olish, xavfsiz mehnat muhitini yaratish va faoliyat natijalarini refleksiv baholash masalalariga alohida e’tibor qaratilgan. Maqola nazariy-metodik xususiyatga ega bo‘lib, boshlang‘ich ta’limda amaliy mashg‘ulotlarni takomillashtirishga qaratilgan ilmiy-metodik tavsiyalarni o‘z ichiga oladi.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta’lim, texnologiya fani, tabiiy materiallar, rangli qog‘oz, didaktik imkoniyatlar, predmetli-amaliy faoliyat, ijodiy tafakkur, mayda motorika, estetik tarbiya, ekologik madaniyat.

ДИДАКТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРИРОДНЫХ МАТЕРИАЛОВ И ЦВЕТНОЙ БУМАГИ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГИИ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

Аннотация. В статье рассматриваются дидактические основы использования природных материалов и цветной бумаги на уроках технологии в начальных классах, а также их образовательные и развивающие возможности. С учётом психолого-педагогических особенностей младших школьников раскрывается значение предметно-практической деятельности в развитии познавательных процессов, творческого мышления, мелкой моторики, эстетического восприятия и экологической культуры. Анализируются дидактические особенности природных материалов и цветной бумаги, возможности их совместного применения и педагогические условия организации соответствующей деятельности. Особое внимание уделяется последовательному усложнению практических заданий, учёту индивидуальных возможностей учащихся, обеспечению безопасной организации труда и рефлексивной оценке результатов деятельности. Статья носит теоретико-методический характер и направлена на совершенствование практического обучения в системе начального образования.

Ключевые слова: начальное образование, предмет «Технология», природные материалы, цветная бумага, дидактические возможности, предметно-практическая деятельность, творческое мышление, мелкая моторика, эстетическое воспитание, экологическая культура.

DIDACTIC FOUNDATIONS OF USING NATURAL MATERIALS AND COLOURED PAPER IN PRIMARY SCHOOL TECHNOLOGY LESSONS

Abstract. This article examines the didactic foundations and educational and developmental potential of using natural materials and coloured paper in primary school technology lessons. Taking into account the psychological and pedagogical characteristics of younger learners, it highlights the role of practical, object-based activities in developing cognitive processes, creative thinking, fine motor skills, aesthetic perception and environmental awareness. The study analyses the specific didactic features of natural materials and coloured paper, their combined application and the pedagogical conditions required for organising effective classroom activities. Particular attention is paid to the gradual complexity of practical tasks, individual differences among pupils, workplace safety and reflective assessment of learning outcomes. The article is theoretical and methodological in nature and aims to contribute to the improvement of practical learning in primary education.

Keywords: primary education, technology lessons, natural materials, coloured paper, didactic opportunities, hands-on activities, creative thinking, fine motor skills, aesthetic education, environmental awareness.

KIRISH

Bugungi kunda boshlang‘ich ta’lim tizimida o‘quvchilarning nafaqat nazariy bilimlarini, balki mustaqil fikrlash, amaliy faoliyatni tashkil etish, ijodiy yondashish va o‘z imkoniyatlarini namoyon qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Ta’lim jarayonida o‘quvchini tayyor bilimlarni o‘zlashtiruvchi subyekt sifatida emas, balki kuzatish, taqqoslash, tahlil qilish, rejalashtirish va amaliy harakat orqali bilim hosil qiluvchi faol ishtirokchi sifatida shakllantirishga ehtiyoj ortib bormoqda. Bu jihatdan texnologiya fani boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining nazariy bilimlarini amaliy faoliyat bilan bog‘lash, ularning ijodiy qobiliyatlarini namoyon etish va mehnat madaniyatini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi.

Texnologiya darslarida tabiiy materiallar va rangli qog‘ozlardan foydalanish o‘quvchilarning yosh xususiyatlariga mos keladigan samarali ta’limiy imkoniyatlarni yaratadi. Barglar, urug‘lar, shoxchalar, gullar va boshqa tabiiy materiallar bolalarda atrof-muhitni kuzatish, predmetlarning shakli, rangi, tuzilishi va o‘ziga xos xususiyatlarini farqlashga qiziqish uyg‘otadi. Rangli qog‘oz esa buklash, qirqish, o‘lchash, belgilash, shakllarni birlashtirish va turli kompozitsiyalar yaratish kabi amaliy faoliyatlarni tashkil etishga xizmat qiladi. Mazkur materiallardan foydalanish jarayonida o‘quvchilar nafaqat muayyan buyum tayyorlaydi, balki bajariladigan ishning ketma-ketligini anglaydi, material tanlaydi va o‘z faoliyati natijasini baholashni o‘rganadi.

Mavzuning dolzarbligi tabiiy materiallar va rangli qog‘ozlardan foydalanishning oddiy mehnat amallarini o‘rgatish bilan cheklanmasligi, balki ularning kengroq didaktik imkoniyatlarini ta’lim jarayoniga maqsadli tatbiq etish zarurati bilan belgilanadi. Ayniqsa, kichik maktab yoshidagi o‘quvchilarda predmetli-amaliy faoliyat

orqali kuzatuvchanlik, mustaqillik, ijodkorlik, estetik did va ekologik mas’uliyatni rivojlantirish masalasi alohida ahamiyatga ega.

Maqolaning maqsadi boshlang‘ich sinf texnologiya darslarida tabiiy materiallar va rangli qog‘ozlardan foydalanishning didaktik mohiyatini ochib berish, ularning ta’limiy-rivojlantiruvchi imkoniyatlarini aniqlash hamda mazkur faoliyatni samarali tashkil etishning pedagogik shartlarini ilmiy-nazariy jihatdan asoslashdan iborat.

MAVZU BO‘YICHA ADABIYOTLAR TAHLILI

Boshlang‘ich ta’limda texnologiya fanini o‘qitish, amaliy faoliyatni tashkil etish va o‘quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish masalalari mahalliy pedagogik adabiyotlarda muayyan darajada yoritilgan. Xususan, M. Tilavovaning texnologiya va uni o‘qitish metodikasiga oid ishlarida amaliy mashg‘ulotlarni tashkil etish, o‘quvchilarga mehnat amallarini o‘rgatish hamda ta’lim jarayonida metodik yondashuvlardan foydalanish masalalari ko‘rib chiqilgan [2]. G.T. Kuttibekova, N.E. Roximova va J.A. Xamidovlarning o‘quv qo‘llanmalarida ham texnologiya fanining mazmuni, uni o‘qitish metodlari, amaliy topshiriqlarni tashkil etish va o‘quvchilarning mehnat ko‘nikmalarini shakllantirishga oid masalalar yoritilgan [3; 4; 5].

Boshlang‘ich sinflar uchun yaratilgan texnologiya darsliklari mazkur fanning amaliy mazmunini belgilashda muhim manba hisoblanadi. D. Miraxmedova va Z. Shamsiyevaning 1-sinf uchun, X. Sanakulov va D. Abdiyevaning 2–3-sinflar uchun hamda I. Mannopova va D. Sayfurovning 4-sinf uchun mo‘ljallangan darsliklarida qog‘oz, karton, tabiiy va boshqa materiallar bilan ishlashga oid topshiriqlar berilgan [6; 7; 8; 9]. Ushbu darsliklardagi amaliy mashqlar o‘quvchilarning yosh imkoniyatlariga mos mehnat operatsiyalarini bosqichma-bosqich o‘zlashtirishiga xizmat qiladi.

N. Umbarovaning tadqiqotida boshlang‘ich sinf texnologiya darslarini tashkil etish va o‘tkazishning metodik jihatlari, xususan, qog‘oz va karton bilan ishlash jarayonini takomillashtirish masalalariga e’tibor qaratilgan [10]. M. Rustamova va U. Qo‘ziyevaning ishlarida esa tabiiy materiallardan foydalanish orqali boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ijodiy ko‘nikmalarini rivojlantirish hamda turli materiallar bilan ishlash kompetensiyalarini shakllantirishning nazariy-metodik jihatlari yoritilgan [11; 12].

Mazkur manbalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, texnologiya darslarida tabiiy materiallar va rangli qog‘ozlardan foydalanish o‘quvchilarning amaliy ko‘nikmalarini shakllantirish, ijodiy faoliyatini tashkil etish va mehnatga ijobiy munosabatini rivojlantirish bilan uzviy bog‘liq. Shu bilan birga, ushbu materiallarning o‘zaro farqli didaktik xususiyatlarini bir butun pedagogik jarayon doirasida tahlil qilish, ularning kichik maktab yoshidagi bolalarning bilish faoliyati, estetik idroki va ekologik tarbiyasiga ta’sirini tizimli yoritish zarurati mavjud.

Shu nuqtayi nazardan, maqolada tabiiy materiallar va rangli qog‘ozlar alohida amaliy vositalar sifatida emas, balki o‘quvchilarning bilish, amaliy, ijodiy va refleksiv faoliyatini o‘zaro bog‘lovchi didaktik resurslar sifatida talqin qilinadi.

METODOLOGIYA

Tadqiqotning metodologik asosini boshlang‘ich ta’limda o‘quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish, ta’limning amaliy yo‘naltirilganligini ta’minlash, nazariy bilimlarni faoliyat jarayonida o‘zlashtirish hamda o‘quvchi shaxsining har tomonlama rivojlanishiga yo‘naltirilgan pedagogik yondashuvlar tashkil etadi.

Maqolani tayyorlash jarayonida pedagogik adabiyotlarni o‘rganish, ilmiy-metodik manbalarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, umumlashtirish, tizimlashtirish va pedagogik talqin metodlaridan foydalanildi. Mazkur metodlar yordamida tabiiy materiallar hamda rangli qog‘ozlarning o‘ziga xos xususiyatlari, ulardan foydalanishning didaktik imkoniyatlari va boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining rivojlanish xususiyatlari o‘rtasidagi bog‘liqlik o‘rganildi.

Tahlil jarayonida materiallarning didaktik xususiyatlari bir necha mezon asosida ko‘rib chiqildi. Birinchi mezon materialning fizik va tashqi xususiyatlari, jumladan, shakli, rangi, hajmi, fakturasi, egiluvchanligi va ishlov berishga qulayligi bilan bog‘liq. Ikkinchi mezon o‘quvchi bajaradigan amaliy harakatlar, ya’ni tanlash, saralash, o‘lchash, buklash, qirqish, joylashtirish va biriktirish operatsiyalarini qamrab oladi. Uchinchi mezon esa mazkur faoliyat davomida rivojlantirilishi mumkin bo‘lgan bilish, ijodiy, estetik va ekologik ko‘nikmalarni o‘z ichiga oladi.

Shuningdek, kichik maktab yoshidagi o‘quvchilarning diqqatini jamlash, ko‘rsatmalarni tushunish, harakatlar ketma-ketligini eslab qolish, mayda motorika va mustaqil qaror qabul qilish xususiyatlari metodik tahlilning muhim tarkibiy qismi sifatida olindi. Bunda o‘quvchilarning imkoniyatlari bir xil emasligi hisobga olinib, amaliy topshiriqlarni murakkablik darajasiga ko‘ra moslashtirish masalasi ham o‘rganildi.

Tadqiqot nazariy-metodik xarakterga ega bo‘lib, unda eksperimental tajriba natijalari yoki statistik samaradorlik ko‘rsatkichlari taqdim etilmaydi. Olingan xulosalar ilmiy-metodik manbalar tahlili va pedagogik umumlashtirishga asoslanadi.

NATIJALAR

O‘rganilgan ilmiy-metodik manbalar va amalga oshirilgan nazariy tahlil natijasida tabiiy materiallar hamda rangli qog‘ozlardan foydalanish boshlang‘ich sinf texnologiya darslarida o‘quvchilarning predmetli-amaliy faoliyatini tashkil etuvchi muhim didaktik vositalar ekanligi aniqlandi. Ularning ta’limiy imkoniyatlari materiallarning o‘ziga xos xususiyatlari va o‘quvchilarga taklif etiladigan topshiriqlarning mazmuniga bog‘liq.

Tabiiy materiallarning asosiy didaktik xususiyati ularning shakli, rangi, hajmi va tuzilishi jihatidan xilma-xilligidir. Masalan, quritilgan barglar, urug‘lar va mayda shoxchalar bilan ishlash jarayonida o‘quvchilar predmetlarni kuzatish, o‘zaro taqqoslash, o‘xshash va farqli jihatlarini aniqlash hamda ularni ma’lum belgilari asosida guruhlash imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Tabiiy materiallarning bir-biridan farq qilishi o‘quvchini tayyor shaklni takrorlashdan ko‘ra, mavjud imkoniyatlarni hisobga olib mustaqil yechim izlashga undaydi.

Rangli qog‘ozlarning didaktik imkoniyatlari esa, avvalo, ularning ishlov berishga qulayligi va turli shakllarga keltirilishi bilan belgilanadi. Qog‘ozni buklash, qirqish, teng qismlarga ajratish, geometrik shakllar hosil qilish va ularni ma’lum tartibda joylashtirish jarayonida o‘quvchilar fazoviy tasavvur, simmetriya, o‘lcham va nisbatlar haqidagi dastlabki bilimlarini amaliy faoliyat bilan bog‘laydilar. Shu bilan birga, ranglarni tanlash va uyg‘unlashtirish orqali estetik idrok hamda kompozitsion fikrlash uchun sharoit yaratiladi.

Tabiiy materiallar va rangli qog‘ozlardan birgalikda foydalanish ularning didaktik imkoniyatlarini o‘zaro to‘ldiradi. Masalan, rangli qog‘oz asosida quritilgan barglar yordamida kompozitsiya yaratishda o‘quvchi materiallarning o‘lchami, rangi, shakli va fakturasini hisobga oladi. U umumiy tasvirning mazmunini belgilaydi, kerakli elementlarni tanlaydi va ularni o‘zaro muvofiqlashtiradi. Bunday faoliyatda bilish, amaliy va ijodiy jarayonlar bir-biri bilan chambarchas bog‘lanadi.

Tahlil natijasida mazkur materiallardan foydalanishning quyidagi rivojlantiruvchi yo‘nalishlari ajratildi:

Birinchidan, bilish faoliyatini rivojlantirish. O‘quvchi materiallarning xususiyatlarini kuzatish, taqqoslash, tasniflash va ular orasidagi bog‘liqlikni aniqlash orqali atrofdagi predmetlar haqidagi tasavvurlarini boyitadi. Bu jarayonda savol berish, taxmin qilish va tanlangan yechimni asoslash ko‘nikmalari shakllanishi mumkin.

Ikkinchidan, amaliy ko‘nikmalarni shakllantirish. Qog‘ozni buklash, qirqish, o‘lchash, tabiiy materiallarni saralash va biriktirish kabi harakatlar orqali o‘quvchi mehnat operatsiyalarini izchil bajarishga o‘rganadi. Harakatlarning to‘g‘ri ketma-ketligini saqlash, ish joyini tartibli tashkil etish va asboblardan xavfsiz foydalanish mehnat madaniyatining tarkibiy qismlaridir.

Uchinchidan, ijodiy tafakkurni rivojlantirish. Bir xil materialdan turli buyumlar va kompozitsiyalar yaratish imkoniyati o‘quvchida muqobil yechimlarni izlashga qiziqish uyg‘otadi. Bunda tayyor namunani aynan takrorlashdan ko‘ra, o‘ziga xos shakl, rang va joylashuvni tanlashga imkon berish ijodiy mustaqillikni qo‘llab-quvvatlaydi.

To‘rtinchidan, estetik idrokni shakllantirish. Rang, shakl, hajm, faktura va kompozitsion muvozanatni anglash o‘quvchilarning go‘zallikni idrok etish va o‘z fikrini tasviriy vositalar orqali ifodalash imkoniyatlarini kengaytiradi.

Beshinchidan, ekologik madaniyatni rivojlantirish. Tabiiy materiallardan oqilona foydalanish, yerga tushgan barglarni yig‘ish, qog‘oz qoldiqlarini tejash va

qayta ishlatish o‘quvchilarda tabiatga ehtiyotkor munosabatni shakllantirishga xizmat qiladi.

Tahlil natijalariga ko‘ra, ushbu yo‘nalishlarning rivojlanishi darsning tashkil etilishiga bevosita bog‘liq. Shu sababli tabiiy materiallar va rangli qog‘ozlardan foydalanishda o‘quv topshiriqlarining maqsadi aniq belgilanishi, ularning murakkabligi yosh xususiyatlariga mos bo‘lishi va o‘quvchining mustaqil faoliyatiga yetarli imkoniyat yaratilishi zarur.

MUHOKAMA

Tabiiy materiallar va rangli qog‘ozlardan foydalanishning didaktik imkoniyatlarini muhokama qilishda, avvalo, kichik maktab yoshidagi o‘quvchilarning psixologik-pedagogik xususiyatlariga e’tibor qaratish lozim. Bu yosh davrida ko‘rgazmali-obrazli tafakkur, predmetlar bilan bevosita harakat qilish va amaliy tajriba orqali o‘rganish muhim o‘rin egallaydi. Shu sababli texnologiya darslarida faqat og‘zaki tushuntirish bilan cheklanmasdan, materiallarni ko‘rsatish, ularning xususiyatlarini birgalikda tahlil qilish va mustaqil amaliy topshiriqlarni bajarish imkoniyatini yaratish maqsadga muvofiq.

Biroq ko‘rgazmalilikdan foydalanish tayyor namunani mexanik takrorlashga aylanib qolmasligi kerak. O‘qituvchi namunani ishning umumiy yo‘nalishini tushuntirish uchun taqdim etishi, lekin o‘quvchiga rang, shakl, elementlar joylashuvi va kompozitsiya bo‘yicha mustaqil qaror qabul qilish imkonini berishi zarur. Chunki o‘quvchining ijodiy faolligi aynan tanlov qilish, o‘z qarorini asoslash va zarur holatda uni o‘zgartirish jarayonida namoyon bo‘ladi.

Amaliy mashg‘ulotlarni tashkil etishda topshiriqlarning bosqichma-bosqich murakkablashtirilishi ham muhim pedagogik shart hisoblanadi. Dastlab o‘quvchilarga materiallarni tanish, farqlash va sodda amallarni bajarishga yo‘naltirilgan topshiriqlar berilishi mumkin. Keyingi bosqichlarda esa bir necha texnologik operatsiyani ketma-ket bajarish, materiallarni birlashtirish, mustaqil kompozitsiya yaratish va tayyor mahsulotni izohlashga o‘tiladi. Masalan, dastlab qog‘ozni teng ikkiga buklash va sodda shakl hosil qilish o‘rgatilsa, keyinchalik shu shakllardan foydalanib naqsh yoki tasvir yaratish topshirig‘i berilishi mumkin.

O‘quvchilarning individual imkoniyatlarini hisobga olish ham dars samaradorligini belgilovchi omillardan biridir. Bir sinfdagi bolalarning qo‘l harakatlari aniqligi, ish sur’ati, mustaqil fikrlashi va ko‘rsatmalarni o‘zlashtirish darajasi turlicha bo‘lishi tabiiy. Shuning uchun o‘qituvchi topshiriqning yagona maqsadini saqlagan holda, bajarish jarayonida turli darajadagi yordamni taklif qilishi lozim. Ayrim o‘quvchilar uchun tayyor shablon yoki qisqa ko‘rsatma zarur bo‘lsa, boshqalarga mustaqil eskiz yaratish va ish ketma-ketligini rejalashtirish imkoniyati berilishi mumkin. Muhimi, pedagogik yordam o‘quvchining mustaqilligi ortib borishi bilan bosqichma-bosqich kamaytirilishi kerak.

Tabiiy materiallar bilan ishlash jarayonida ekologik va gigiyenik talablarni ta’minlash alohida ahamiyat kasb etadi. Tabiiy materiallarning barchasi ham bolalar

uchun xavfsiz emas. Ayrim o‘simliklar allergik ta’sir ko‘rsatishi, ba’zi urug‘lar yoki mayda predmetlar esa bolalar salomatligi uchun xavf tug‘dirishi mumkin. Shu sababli darsda foydalaniladigan materiallar oldindan saralanishi, tozalanishi va zarur hollarda quritilishi lozim. O‘quvchilarni o‘simliklarni bevosita uzishga emas, balki yerga tushgan barglar va foydalanishga yaroqli tabiiy qoldiqlarni yig‘ishga yo‘naltirish ekologik tarbiya nuqtayi nazaridan ham to‘g‘ri yondashuvdir.

Rangli qog‘ozlardan foydalanishda ham resurslarni tejash tamoyiliga amal qilish zarur. Qog‘ozni o‘lchab kesish, ortib qolgan qismlarni saqlash, ulardan keyingi mashg‘ulotlarda foydalanish va materiallarni isrof qilmaslik o‘quvchilarda tejamkorlik madaniyatini shakllantiradi. Bunday yondashuv texnologiya darsining mazmunini amaliy mehnat bilan cheklab qo‘ymasdan, uni ekologik tarbiya bilan ham bog‘laydi.

Dars jarayonida mayda motorikani rivojlantirish imkoniyatlari ham e’tiborga loyiq. Qog‘ozni buklash, qaychi bilan qirqish, mayda elementlarni joylashtirish va yelimlash kabi amallar qo‘l barmoqlarining muvofiqlashgan harakatlarini talab qiladi. Biroq ushbu faoliyatning samarasi barcha o‘quvchilarda bir xil bo‘lmasligi mumkin. Shu bois topshiriqlarni bajarish davomida o‘quvchilarning individual imkoniyatlarini hisobga olish, ortiqcha jismoniy zo‘riqishga yo‘l qo‘ymaslik va zarur hollarda muqobil usullarni taklif etish lozim.

Texnologiya darslarida baholash jarayoni ham faqat tayyor mahsulotning tashqi ko‘rinishiga asoslanmasligi kerak. O‘quvchining material tanlashi, ishni rejalashtirishi, texnologik ketma-ketlikka rioya qilishi, xavfsizlik qoidalarini bajarishi va yuzaga kelgan xatolarni mustaqil tuzatishga urinishi ham baholash mezonlari tarkibiga kiritilishi maqsadga muvofiq. Bunda o‘qituvchi o‘quvchining faoliyatini boshqa bolalarning natijalari bilan taqqoslashdan ko‘ra, uning individual rivojlanishi va erishgan yutuqlariga e’tibor qaratishi lozim.

Yana bir muhim jihat — texnologiya fanining boshqa o‘quv fanlari bilan tabiiy aloqadorligini ta’minlashdir. Rangli qog‘ozdan geometrik shakllar tayyorlash matematika fanidagi shakl, o‘lcham va simmetriya tushunchalarini mustahkamlashga yordam berishi mumkin. Tabiiy materiallardan kompozitsiya yaratish esa tabiiy fanlardagi o‘simliklarning tuzilishi va xususiyatlarini kuzatish bilan bog‘lanadi. Tayyorlangan ishni og‘zaki taqdim etish orqali o‘quvchilarning nutqiy ifodalash ko‘nikmalarini rivojlantirish imkoniyati ham yuzaga keladi. Bunda fanlararo integratsiya sun’iy ravishda emas, balki aniq o‘quv vazifasi asosida amalga oshirilishi kerak.

Shunday qilib, tabiiy materiallar va rangli qog‘ozlardan foydalanishning didaktik samaradorligi ularning mavjudligi yoki xilma-xilligi bilan emas, balki o‘quv faoliyatining qanday tashkil etilishi bilan belgilanadi. O‘quvchiga kuzatish, tanlash, mustaqil bajarish, xatolarni tuzatish va o‘z faoliyatini baholash imkoniyati yaratilgandagina ushbu materiallar ta’limiy va rivojlantiruvchi vosita sifatida to‘laqonli namoyon bo‘ladi.

XULOSA

Boshlang‘ich sinf texnologiya darslarida tabiiy materiallar va rangli qog‘ozlardan foydalanish o‘quvchilarning predmetli-amaliy faoliyatini tashkil etish, nazariy bilimlarini amaliy harakatlar bilan bog‘lash va ijodiy imkoniyatlarini rivojlantirish uchun muhim didaktik asos hisoblanadi. Ushbu materiallar o‘zining shakli, rangi, tuzilishi va ishlov berish xususiyatlariga ko‘ra bir-biridan farqlanadi hamda o‘quvchilarning turli bilish va amaliy faoliyatlarini tashkil etishga xizmat qiladi.

Tabiiy materiallar bilan ishlash kuzatuvchanlik, taqqoslash, tasniflash va ekologik mas’uliyatni shakllantirish uchun qulay imkoniyat yaratadi. Rangli qog‘ozlardan foydalanish esa o‘lchash, buklash, qirqish, shakllarni birlashtirish, fazoviy tasavvur va kompozitsion fikrlashni rivojlantirishga yo‘naltirilishi mumkin. Ularning o‘zaro uyg‘unlashtirilishi o‘quvchilarning bilish, amaliy va estetik faoliyatini yaxlit pedagogik jarayonda birlashtirish imkonini beradi.

Mazkur faoliyatni samarali tashkil etish uchun topshiriqlarni o‘quvchilarning yosh va individual xususiyatlariga moslashtirish, ularni bosqichma-bosqich murakkablashtirish, ko‘rgazmalilik va mustaqil ijodiy tanlov o‘rtasidagi muvozanatni saqlash zarur. Shuningdek, materiallardan xavfsiz foydalanish, ekologik talablarga rioya qilish, resurslarni tejash va o‘quvchilar faoliyatini jarayon hamda natija birligida baholash muhim pedagogik shartlar sifatida namoyon bo‘ladi.

Xulosa qilib aytganda, tabiiy materiallar va rangli qog‘ozlar boshlang‘ich sinf texnologiya darslarida oddiy amaliy vosita bo‘lib qolmasdan, o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodkorligi, estetik didi va mehnat madaniyatini rivojlantirishga xizmat qiluvchi didaktik resurs sifatida qaralishi lozim. Kelgusida mazkur yondashuv asosida ishlab chiqilgan metodik tavsiyalarni amaliy mashg‘ulotlarga tatbiq etish va ularning ta’limiy samaradorligini maxsus pedagogik tajriba-sinov ishlari orqali o‘rganish maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi O‘RQ–637-sonli “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni.

2. Tilavova M. Texnologiya va uni o‘qitish metodikasi. O‘quv qo‘llanma. — Buxoro: Durdona, 2021. — 313 b.

3. Kuttibekova G.T. Texnologiya va uni o‘qitish metodikasi. O‘quv qo‘llanma. — Toshkent: Fan ziyosi, 2022. — 236 b.

4. Roximova N.E. Texnologiya va uni o‘qitish metodikasi. O‘quv qo‘llanma. — Toshkent: Bookmany print, 2023. — 190 b.

5. Xamidov J.A. Texnologiya va uni o‘qitish metodikasi. O‘quv qo‘llanma. — Toshkent: City of book, 2023. — 284 b.

6. Miraxmedova D.S., Shamsiyeva Z.S. Texnologiya. 1-sinf uchun darslik. — Toshkent: Respublika ta’lim markazi, 2021. — 72 b.

7. Sanakulov X.R., Abdiyeva D.X. Texnologiya. 2-sinf uchun darslik. — Toshkent: Respublika ta’lim markazi, 2021. — 80 b.

8. Sanakulov X.R., Abdiyeva D. Texnologiya. 3-sinf uchun darslik. — Toshkent: Respublika ta’lim markazi, 2022. — 80 b.

9. Mannopova I., Sayfurov D. Texnologiya. 4-sinf uchun darslik. — Toshkent: O‘qituvchi, 2020. — 112 b.

10. Umbarova N. Boshlang‘ich sinf texnologiya darslarini tashkil etish va o‘tkazishning ilmiy-metodik jihatdan takomillashtirilishi (qog‘oz va karton misolida) // Eurasian Journal of Academic Research. — 2023. — 3(2), 2-qism. — B. 49–53.

11. Rustamova M., Qo‘ziyeva U. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ijodiy ko‘nikmalarini rivojlantirishda tabiiy materiallardan foydalanishning pedagogik usullari // Maktabgacha va maktab ta’limi. — 2026. — 4(2).

12. Rustamova M., Qo‘ziyeva U. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida turli va tabiiy materiallar bilan ishlash kompetensiyalarini rivojlantirishning nazariy-metodik asoslari // Nauka i innovatsii. — 2026. — 4(14). — B. 58–60.